

tisfacere. Tertia ratio propria est, quia nostra opera pœnalia, si sint grata Deo, possunt habere rationem vindictæ et punitionis liberae pro peccato assumptæ, etiamsi præcepta sint; quia nec præceptum tollit libertatem, nec bonitatem, nec pœnam. Confirmatur, quia testimonia supra adducta, quibus promittitur remissio perfecta peccatorum bene operantibus, et de seipsis vindictam sumentibus, non limitant hanc promissionem ad opera consilii; sed generaliter loquuntur, et sœpe in particulari de operibus præceptorum; ergo nec nos illa limitare debemus.

4. *Respondetur ad fundamenta contrariae sententiae.* — Quocirca fundamentum contrariae sententiae ad summum probat hanc satisfactionem non esse de rigore justitiae, non vero quod non sit satisfactio simpliciter eo modo, quo in puro homine esse potest. De qua re, et quomodo satisfactio esse debeat ex alias indebitis, late supra dixi, 1 tomo tertiae p., q. 1, a. 2, et ex ibi dictis addi potest primo, quando utrumque debitum est propriæ justitiae, et respectu ejusdem, non posse expleri eadem solutione cum perfecta æqualitate; at vero debitum præcepti solum est debitum obedientiæ, vel temperantie, aut alterius similis honestatis, et satisfacere huic debito nihil aliud est, quam facere id quod justum est, quod quidem per se dignum est laude et gratum Deo, et ideo ei meritorium; et, si pœnale sit, etiam satisfactorium esse potest. Addi secundo potest præcepto satisfieri per actionem bonam, ut talis est; pœnam vero, quæ conjuncta est actioni, accidentariam esse præcepto; præceptum enim per se ad actum virtutis obligat; quod vero exercendo illum actum homo pœnam patiatur, per se non exigebatur ex debito præcepti, et ideo per illam pœnam solvi potest illa, quæ peccato debetur. Et hoc sensu acceptari potest responsio inter argendum insinuata; nec est simile, quod ibi dicitur de satisfactione pro diversis peccatis per idem opus; negatur enim sequela, quia diversa peccata inducunt reatus diversarum pœnarum, et ideo diversam vel majorem pœnam requirunt, maxime quia illa debita sunt ejusdem rationis et ad justitiam pertinent. Et idem dicendum est de præmio et merito.

5. Ad primam confirmationem de voto respondetur, assumptum non esse simpliciter verum; pendet enim ex intentione votantis. Idem dicendum est ad secundam, nam illud etiam pendet ex intentione confessoris impo-

nentis penitentiam, quanquam, si nihil aliud explicet, vel ex subjecta materia non constet, simpliciter intelligendus est imponere opera, quæ alias præcepta non sint. Ad ultimam confirmationem respondetur, per se loquendo, diversam esse obligationem implendi præceptum a debito satisfaciendi; unde interdum potest unum ab alio separari; ut in statu peccati mortalis potest quis implere aliquod præceptum, etiamsi Deo non satisfaciat; interdum vero potest per eundem actum utrumque fieri; quia, cum sint debita diversarum rationum, non se impedient. Neque est inconveniens, ut per sola opera præcepta possit homo satisfacere pro peccatis; quia inde non fit alia opera non esse utilissima, quamvis simpliciter necessaria aut præcepta non sint.

SECTIO V.

Utrum satisfactio fiat per solos actus internos, vel externos.

1. *Prima sententia.* — *Rejicitur.* — *Secunda sententia.* — Duæ sunt extremæ sententiae. Prima ponit totum valorem ad satisfaciendum in actu exteriori; ita ut si duo æqualem extermum dolorem assumant, quamvis inæquales internos actus habeant in intentione, vel alia perfectione, æque satisficiant. Ita sentit Scot., d. 15, q. 1, § *De secundo principali;* dicit enim propriam satisfactionem, ut a contritione distinguitur, esse opus extermum. Idem Almain. ibi, q. 1; Gabriel, d. 16, q. 2, art. 1, notab. 1, in fig. Sed hæc opimo nullo probabili fundamento nititur, quod ego videam. Secunda omnino contraria sententia est, totam satisfactionem positam esse in actu interiori, ita ut exterior ex opere operantis nihil ad satisfactionem addat, sicut neque ad meritum. Ita Henric., Quodl. 8, q. 18; Ledesm., 2 p., q. 14, art. 1, dub.

2. *Prima conclusio.* — Dico primo, opus internum vel per se sumptum, vel conjunctum cum externo multum valere posse ad satisfaciendum pro pœna temporali. Conclusio non solum communis est, sed etiam certa. Et ratio ejus est clara, quia actus interiores sunt optimi, et maxime liberi, et valde difficiles, et homini mortali laboriosi et pœnales; quid ergo illis deesse potest quominus ad

satisfaciendum valeant? Deinde sunt exempla manifesta in contritione, de qua supra, q. 86, dictum est, et de oratione, quæ ab omnibus nominatur inter opera maxime ad satisfaciendum accommodata, non quidem propter solam vocem, sed potissimum propter mentis attentionem, in qua ejus maxima difficultas et perfectio consistit.

3. *Secunda conclusio.* — Dico secundo: opus etiam extermum, quatenus ab interno aliquo modo procedit, valet ad satisfaciendum, ita ut vim satisfaciendi addat interiori. Ita Sotus, d. 19, q. 2, art. 1, et ex sequentibus constabit esse communem Doctorum sententiam; et probatur, quia satisfactio fit per pœnam voluntarie assumptam; sed in ipso actu extero est distincta pœna ab interno, et voluntarie assumpta; ergo. Confirmatur, quia major bonitas moralis et formalis actus humani confert, ceteris paribus, ad majus meritum; ergo major pœna voluntaria confert ad satisfactionem majorem, ceteris paribus; quia, cum hæc satisfactio sit per modum vindictæ et ultiō ipsius delinquentis, quo major fuerit ultiō et punitio, eo major erit satisfactio, ceteris paribus; sed in actu extero conjuncto interno major est pœna et ultiō, quam in solo interno; ergo augetur satisfactio ratione externi actus, non solum quasi per accidens, quia actus interior fit intensior, efficacior, vel diuturnior, sed etiam per se, quia ipsam pœnalitas actus externi auget satisfactionem.

4. *Destruntur fundamenta contrariae sententiae.* — *Objectio.* — *Solvitur.* — Ad fundamenta contrariae sententiae respondet Soto, quamvis exterior actus non addat essentialē bonitatem interiori, addere tamen accidentalem; et ideo posse augere veluti accidentalem effectum, qualis est satisfactio; quia ubi major pœna assumitur, majori toleranter opus est. Quo verbo insinuare videtur, totum hoc esse positum in interni actus mutatione, quod non dicitur consequenter. Negatur ergo simpliciter consequentia, quia, licet actus exterior non addat bonitatem, addit pœnam, et hoc satis est ad satisfactionem, ut illam augeat. Dices: ergo nostra satisfactio in hac vita est per modum satispassionis, quandoquidem in ipsam passione æqualis pœnae consistit. Respondetur negando consequentiam, et propriæ utendo vocibus; nam in re ipsa verum est nos persolvere purgatorii pœnam in hac vita per pœnas, quas voluntarie sustinemus; tamen, quia hæc pœna non est ejusdem ra-

tionis cum pœna purgatorii, nec physice æqualis, sed moraliter, id est, secundum moralē valorem proportionalem, ideo hæc non dicitur satispassio, sed satisfactio, quamvis revera includat passionem pœnae sufficientis et proportionatæ ad compensandam purgatorii pœnam. Ex fundamento hujus resolutionis oriebatur alia questio, scilicet, quid ad remissionem pœnae valeant opera externa, vel eleemosynæ, quæ in legatis, seu testamentis fieri præcipiuntur, aut quæ per ministros seu famulos fiunt; ea enim ratione, qua opera externa ad satisfaciendum conferunt, videri possunt hæc ad remissionem pœnae juvare; de hac vero re infra in disput. de Suffragiis dicendum est. Vide Sot., d. 45, q. 2, art. 2 et 3; Palud., q. 1.

SECTIO VI.

Utrum opus, per quod satisfactio fit, debeat esse pœnale.

1. *Prima sententia.* — *Sufficere quodvis opus bonum, licet non pœnale.* — *Ratio Soti rejicitur.* — *Evasio.* — *Refutatur.* — Prima sententia est, quodlibet opus bonum, quod est, et quatenus est meritorium gratiae et glorie, esse per se et intrinsecæ satisfactorium, etiam si nihil omnino pœnae afferre intelligatur. Ita Victoria, in Sum., n. 202; Soto, d. 19, q. 2, art. 1, qui refert Scot. et Gabr. (quorum alia est sententia, ut dicam). Idem tenet Ledes., q. 14, art. 2, dub. 2; indicat Medina, tract. 3, q. 4, licet non satis se explicet. Ratio Soti est, quia majus est mereri gratiam et gloriam, quam satisfacere pro pœna. Sed hæc ratio parvi momenti est, alias probaret, per quodlibet opus mereri nos bona temporalia, vel quidquid minus est gratia et gloria; non ergo bene fit illatio, quia in his, quæ sunt diversarum rationum, non quidquid potest id quod majus est, potest etiam quod minus est. Responderi potest, remissionem temporalis pœnae ordinari ad præmium meritorum consequendum, et tollere impedimentum ejus, ideoque non esse omnino diversæ rationis, sed ad illud reduci, quatenus ad illud ordinatur, ac propterea omne opus, quod valet ad meritum glorie, valere etiam ad satisfactionem pro pœna temporalis. Sed hæc etiam illatio infirma est, quia aliud est augeri gloriam intensive, aliud vero accelerari consecutionem ejus, seu tolli temporale impedimentum illius consequendæ; opera ergo meritoria merentur augmentum gratiae et glo-

riae; inde autem non fuit mereantur temporis accelerationem, vel temporalis impedimenti ablationem; nam haec diversarum rationum sunt, neque unum proprie ordinatur ad aliud; alias, quoties gratia agetur, et jus ad gloriam, etiam reatus poenae temporis minuetur, quod falsum est, ut alibi latius dixi.

2. Secunda sententia. — *Satisfactionem fieri per opus poenale.* — Secunda sententia est, satisfactionem solum fieri per opus poenale, quatenus poenale est. Ita D. Thom., d. 45, q. 1, art. 5, quæstiunc. 1, ubi diserte dicit satisfactionem non fieri per opus bonum, nisi poenale sit. Idem Bonav., 2 p., d. art. 1, q. 3, ad 4; Richard., art. 1, q. 2; Durand., q. 5; Palud., q. 3; Major, q. 2, dub. 2; Alens., 4 p., q. 84, alias 21, memb. 2, art. 2; Adrian., q. ult. de Satisfactione; Sylvest., verb. *Satisfactio*, q. 8; Viguer., c. 26, § 4, vers. 21, inclinat Henricus, quamvis obscurissime, Quodl. 8., q. 18. Fundamentum est, quia æqualitas justitiae postulat, ut culpa per poenam compensetur, quia, qui peccat, quantum in se est, illicite privat Deum bono suo, et ideo satisfacere debet privando se aliquo commode delectabili, aut utili, in quo poena consistit.

3. Tertia sententia. — Tertia sententia refiri potest Scoti, d. 45, q. 1, § *De tertio dico*; et Gabr., d. 16, q. 2, art. 1, notab. 4; qui dicunt satisfactionem regulariter solum fieri per opera penalia, verisimile tamen esse Deum etiam aliquid poenæ remittere propter aliquod perfectum opus charitatis, vel aliud simile, quod magis illa placet, quam ipsa punitio.

4. Advertendum est, aliud esse querere, an omne opus bonum satisfactorium sit quasi materialiter, quia semper est etiam poenale; aliud vero est formaliter investigare, an vim satisfaciendi habeat ex ipsa poena; ita ut illa ablata, tollatur valor ad satisfaciendum, etiamsi adsint cætera. Considerandum etiam est, aliud esse querere, an remissio poenæ in hac vita comparari possit solum per modum satisfactionis, quæ proprie esse intelligitur, quando una poena per alteram compensatur, quod nunc proprie agimus; aliud vero est querere, an non tantum hoc modo, sed etiam per modum meriti possimus hanc remissionem poenæ obtainere. De quo commodius dicemus sect. 9.

Prima assertio.

5. Opus honestum poenale proprie satisfactorium esse. — Dico ergo primo: opus humanum et honestum proprie satisfactorium est, quatenus aliquo modo est poenale. Haec est D. Thomæ et aliorum, quos citavi in secunda opinione, et probatur primo ex communi modo loquendi sacræ Scripturæ et Sanctorum; ubiunque enim exhortantur homines ad satisfaciendum pro peccatis, opera penalia proponunt, Joel. 2: *In jejunio, fletu, etc.*; Matth. 4: *In cilicio et cinere penitentiam egissent*, et alia, quæ supra, sect. 1 hujus disp., citata sunt, et plura superius cum de actu externo virtutis poenitentiae ageremus. Secundo, ratione D. Thomæ, quæ variis modis explicatur. Primo, quia satisfactio est actus justitiae, quo penitens vindicat et punit in se divinam injuriam; sed vindicta propriet per poenam, unde in purgatorio, licet animæ optimos actus habeant, purgantur tamen et puniuntur poena. Secundo, quia illa poena purgatorii compensatur satisfactione hujus vitæ juxta divinam ordinationem; sed optima ratio providentiae postulat, ut poena per poenam compensetur. Tertio, quia satisfactio etiam ordinata est ad correctionem hominis, ut illum a peccando contineat; sed hoc optime et accommodatissime fit per poenam. Quarto, quia non inde habet opus, quod sit satisfactorium, unde habet, quod sit meritorium; meritum enim per se convenit actu, quatenus est laudabilis et bonus, quia non respicit alterum, ut offensus est, sed præmiantem, quem facit sibi debitorem is qui meretur, per opus bonum, ut tale est; at satisfactio respicit personam offensam, et fit per modum vindictæ ad persolvendam poenam debitam, et ideo fit per actum, ut penal is est; unde fieri potest ut idem actus magis meritorius sit, minus vero satisfactorius.

6. Dubium. — *Quomodo idem actus finitus meritorius sit et satisfactorius.* — Hinc etiam fit ut actus exterior per se augeat satisfactionem, licet per se non augeat meritum. Et hinc etiam obiter intelligitur dubium, quod Medina supra tractat, quomodo scilicet idem actus, cum finiti valoris sit, simul possit esse meritorius et satisfactorius, ita ut nec meritum satisfactionem minuat, nec satisfactio meritum. Et ratio dubii est, quia actus finitus ad plures effectus ordinatus, videtur esse minus efficax ad singulos. In contrarium vero est, quia, si satisfactio minueret effectum gra-

tæ et gloriæ, non esset commodum pro poena temporali satisfacere; melius enim esset maiorem gratiam et æternam gloriam comparare. Deinde, quia ipsummet satisfacere est meritorium, eum sit bonum et Deo gratum. Respondet ergo haec duo non se impedire, quominus per eundem actum fiant, quia ex diversis principiis, seu conditionibus ipsius actus procedunt; sicut enim idem actus potest esse penal et bonus, ita etiam potest esse meritorius et satisfactorius; habet enim actus quasi moralem valorem distinctum ad hos diversos effectus.

Secunda assertio.

7. Dico secundo, satisfactionem emperquirere, seu habere conjunctum aliquod meritorum. Ita D. Thom., in 4, d. 17, quæst. 2, art. 4, quæstiunc. 3, ad 3, et patet ex dictis, quia satisfactio requirit actum bonum, liberum, et aliquo modo a gratia manantem; sed talis est meritorius; ergo saltem concomitans habet satisfactio conjunctum aliquod meritorum. Advertendum vero est (quia diximus actionem externam posse interdum augere satisfactionem) accidere posse, ut externa actio fiat ex vi præcedentis voluntatis, licet actus interior non duret, et tunc potest durare satisfactio, licet non duret actuale meritum; necessarium tamen est ut talis satisfactio procedat aliquo modo ex voluntate meritoria, et sic intelligenda est haec conclusio. Exemplum facile esse potest in eleemosyna, quæ fit per famulum, vel per legatum.

Assertio tertia, omne opus bonum et meritorium simul esse et satisfactorium.

8. Dico tertio: probabile est omne opus bonum et meritorium simul esse satisfactorium. Ita fere explicat sententiam suam Victoria supra, et fortasse Soto hoc præcipue intendit, quod bene etiam sensit Cajetan., tomo 1 Opusc., tract. 6, q. 1, maxime in solut. ad 3; Navarr. in Sum., c. 26. Et probatur, quia omne opus bonum, quatenus boni laboriosum est, aliquo modo est poenale, et corpori ac sensui repugnans. Confirmatur, quia omni actui vitii respondet aliqua poena sensus, quatenus aliquo modo delectabilis est; sed omnis actus virtutis est contrarius alicui actui vitii, et reprimet concupiscentiam, et privat illius delectatione; ergo respondet illi aliqua satisfactio. Nec refert quod in homine bene affecto parvam, vel nullam poenam interdum ingrat, quia diminutio poenæ ex

Quomodo omnis satisfactio ad jejunium, eleemosynam et orationem reducatur.

10. Sed dices: si omnis actus virtutis satisfactorius est, cur a Theologis supra citatis tres tantum actus satisfactorii numerantur, oratio, eleemosyna, jejunium? Respondetur, certum esse non ita numerari haec tria opera in rigore ac proprie sumpta, quin alii etiam satisfacere possimus, unde Conc. Trident., sess. 14, c. 13, *jejuniis*, inquit, *orationibus, et eleemosynis, vel aliis pietatis operibus* nos posse satisfacere. Duobus ergo modis possunt haec tria opera explicari: primo proprie, ut significant tres speciales actus virtutum, et si hoc modo intelligentur, non ideo illis tribuitur satisfactio, quia illis solis exhiberi possit, sed quasi per anonomasiam, quia sunt opera aptissima ad satisfactionem; sunt enim penitentia, et facile veniunt in usum hominum. Secundo, ut virtute contineant cetera opera satisfactoria, primo quidem, quia complectuntur bona omnia, que homo potest offerre in satisfactionem, scilicet, bona externa et fortunae per eleemosynam, per jejunium vero bona corporis, bona vero spiritus per orationem et elevationem *munda in Deum*. *Videtur*, quia satisfactio fit per poenam, quae in aliquo boni privatione consistit; per eleemosynam autem privatur quis bono utili corpori, per jejunio bono delectabili; privari autem bono honesto, cum bonum non sit, non potest habere rationem poenae voluntarie sumptae, sed potius illud acquirere bonum est, et quatenus est poenale potest esse satisfactorium, et hoc bonum maxime per orationem acquiritur, ideo inter actiones satisfactorias merito numerantur. Vel denique, sicut homo peccando, et seipsum laedit, et Deum offendit, et proximum, ita recte satisfacit per jejunium, quo se castigat, et eleemosynam, qua subvenit proximo, et orationem, qua Deum honoret. Tandem si haec opera poenitentiae considerentur, ut medicina in futurum præservans, per haec tria moderatur homo tres radices peccatorum, per eleemosynam concupiscentiam oculorum, seu rerum externalium; per jejunium concupiscentiam carnis; per orationem, qua se Deo submittit, superbiam vitae. Alia de hac divisione dicta sunt supra disputando de actu exteriori poenitentiae.

11. *An per quodlibet opus poenale possit satisfaci pro quolibet peccato?* — Ultimo ex dictis intelligitur, an per quodlibet opus poenale possit pro quolibet peccato satisfaci, an vero

distincta peccata distinctam satisfactionem exigant. Dicendum est enim, si satisfactio consideretur, ut medicina præservans, et curans, et expellens vitia, hoc modo diversam satisfactionem diversa peccata exigere, quia contraria vitia contrariis virtutibus expelli debent, quamvis quedam sint remedia omnibus communia, ut sunt oratio, amor, vel timor, et in universum omnia opera qua ad impertrandum divinam gratiam ordinantur. At proprie loquendo de satisfactione, ut est poena solutio, quodlibet opus poenale aptum est ad satisfaciendum pro poena cuiilibet peccato debita, non quod in quantitate semper sit æquale; saepe enim peccatum majorem poenam meretur, quam per unum vel alium actum virtutis persolvatur; sed quod quilibet species poenæ sufficiat, et consequenter, quod multiplicando actus possit tota poena cujusque peccati compensari. Ratio est, quia Deus non distribuit, nec designavit quosdam actus ad satisfaciendum pro quibusdam peccatis, et alios pro aliis, sed generatim exigit pro peccatis, virtutis ac satisfactionis opera. Item quia per hanc satisfactionem potissimum intenditur divinus honor, et bonum animæ ipsius peccatoris; utrumque autem comparatur per quamlibet honestam poenam. Denique, quia, sicut eadem contritione possunt omnes culpe deleri, ita eadem honesta poena potest pro quolibet peccato satisfaci. Nec refert quod in purgatorio diversis peccatis diversæ poenæ fortasse respondeant, quia ibi fit solutio per modum satispassionis, et ideo redditur omnino illa poena, quæ peccato assignata est et accommodata; hic autem, per modum satisfactionis, et velut redemptionis, et ideo redimi potest pretiis, ut ita dicam, seu poenis, quæ licet in se diversarum rationum sint, valorem tamen habent ad persolvendam seu redimendam illam poenam.

SECTIO VII.

Utrum per passiones, seu poenas, quas quis necessario patitur, possit Deo satisfacere.

1. Concilium Tridentinum, sess. 14, c. 9, sic definit: *Docet præterea tantam esse divinæ munificientiae largitatem, ut non solum paenæ sponte a nobis pro vindicando peccato susceptis, sed etiam spiritualibus flagellis a Deo inflictis, et a nobis patienter toleratis, apud Deum Patrem per Christum satisfacere valamus.* Unde fit simpliciter de fide esse, nos

posse satisfacere per haec flagella; modus autem sub opinione est.

2. *Prima opinio.* — Prima opinio dicit, posse nos per ea satisfacere, sicut mereri, ea patienter et voluntarie acceptando, ita tamen, ut tota satisfactio sit in voluntate interiori, qua haec acceptantur, et exterior poena nihil satisfactionis addat; unde si duo ita se habeant, ut alter id patiatur et bona voluntate illa acceptet, alter vero æquali omnino voluntate illa amet vel desideret, nihil tamen patiatur, juxta sententiam hanc, nihil magis unus, quam alter satisfaci. Hoc asserit Richard., d. 11, art. 1, q. 4; Gabr., 16, q. 2, art. 3, dub. 1. Fundamentum illorum est, quia satisfactio debet fieri per aliquam actionem humanam elicitem, vel imperatam; haec autem flagella, quæ non sunt in nostra potestate, sunt passiones, non vero actiones nostræ; unde ista flagella solum sunt voluntaria, ut objecta nostræ voluntatis, non vero ut actus.

3. *Secunda opinio.* — Secunda sententia est, in his flagellis duo posse considerari, scilicet, internam patientiam et patientiam exterioram; per priorem remitti poenas tanquam per satisfactionem propriam, per posteriorem vero, id est, per ista flagella secundum se, remitti seu solvi poenam purgatori, non per modum satisfactionis, sed per modum vindictæ et punitionis ab ipso iudice Deo illata, quæ hac ratione satispassiones dici possunt. Hanc sententiam tuetur Medin., tract. 3, q. 5, in fine primi dubii. Unde, ut haec poena cadat in solutum (ita enim ipse supra loquitur), non videtur requirere hic auctor aliquem internum voluntatis actum, seu liberam cooperationem aliquam patientiæ, sed solum ut quis exterius etiam invitus patiatur, quia de ratione poenæ vindicativæ a judice inflictæ non est actio, sed passio.

4. *Tertia opinio.* — Tertia opinio distinctione ulitur; duplex enim potest esse hujusmodi poena, prima proveniens ex causis generalibus, naturalibus, aut liberis, absque speciali ultione divina, ut ægritudines, bella et famæ, et in universum, quidquid ab hominibus patimur, sive juste, ut a judice, sive injuste, ut ab inimico, etc. Secunda specialis imposta a Deo in poenam peccati, ut mors filii David, etc. Prior non habet rationem satisfactionis, cum non sit actio humana patientis; nec satispassionis, cum non sit a judice inflicta per modum vindictæ; et ita non remittit poenam, nisi ratione actus interni, ut pri-

ma opinio dicebat; posterior autem, licet proprie satisfactio non sit, remittit tamen poenam per modum justæ ultionis. Ita docet Soto, d. 19, q. 2, art. 2, qui consequenter infert, hanc passionem remittere poenam, etiam sine actu libero patientis, dummodo ille in gratia sit. Quinimo addit, licet resistat, et involuntarie ac impatienter flagellum suscipiat, dummodo in eo non peccet mortaliter, etiamsi peccet venialiter, nihilominus aliquid remitti per illam poenam de pena purgatori, quod tamen simpliciter affirmare non audet, affirmat autem Ledes., 2 p., q. 14, art. 2, et videtur consequenter loqui, quia haec poena non pendet ex voluntate operantis, sed ex iudicis lege et intentione.

5. *Prima conclusio.* — Dico primo: qui voluntarie suscepit poenam ab extrinseco illatam propter Deum, satisfacit pro peccatis, non solum ratione actus interioris, sed etiam per se ac formaliter per ipsam exteriorem passionem seu poenam. Haec est, ut existimo, sententia D. Thom., 4, dist. 15, q. 1, art. 4, q. 2; Sylvest., verb. *Satisfactio*, q. 9; Victor., in Sum., n. 207; Navarr., in Sum., c. 3, n. 4. Et primo multum illi faveat Concilium Tridentinum, quod non satis de solo actu interno explicatur, tum quia ita dicit, nos satisfacere per haec flagella, sicut per jejunia, et alia opera voluntarie sumpta; tum etiam quia alias non proprie diceremur satisfacere his flagellis, si tantum essent objecta illius actus per quem satisfacimus; alias dicere etiam potuisset, nos satisfacere per beneficia; gratias enim pro illis agendo, satisfacimus, sicut etiam orando, vel petendo illa, unde tam possemus satisfacere petendo, ut flagella tollantur, quam ea patienter sustinendo.

6. Secundo id sentiunt Sancti Patres, dum docent, per haec flagella purgare Deum justos in hac vita, sicut per ignem purgatori purgat in alia, et ad hoc accommodant verba illa 1 ad Corint. 3: *Salvus erit, sic tamen quasi per ignem.* Sic Augustin., de Fide et operibus, c. 15 et 16, et in Enchir., cap. 68; Greg., hom. 39; Chrysost., hom. 5 ad Hebr.: *Quia bonus (inquit) non potest in omnibus bonis esse, ideo hic punitur, ut purgatus exeat.* Hieron., Nahum 1, circa illa verba: *Non insurget duplex tribulatio, seu, Non judicabit Deus bis in idipsum,* propter hanc causam dicit, Deum non punire in futura vita, quem in hac punit; habetur in cap. *Quid ergo*, 23, q. 5.

7. *Conclusio probatur ratione.* — Tertio ra-

tione probatur, quia licet ab extrinseco patiatur homo hanc poenam, dum tamen eam voluntarie suscipit, et offert Deo, moraliter facit eam suam; ergo satis est, ut per illam satisfaciat; sicut, qui ab alio suscipit pecuniam, et illam Deo offert in cultum religiosum, per illam satisfacit. Probatur consequentia, quia valor satisfactionis non consistit in hoc, quod ipse dolor, seu poena a nobis veluti actione physica fiat, sed multo magis in hoc, quod propter Deum sustineatur, et voluntarie illi offeratur; ergo idem fiet in his flagellis, ut per illa satisfaciamus, quia moraliter non minus grave est sustinere flagella extrinsecus illata, quam a se. Et haec veritas confirmatur exemplo Christi Domini, et passionum ejus; ait enim Concilium Tridentinum, *quod dum satisfaciendo patinur pro peccatis, Christo Jesu, qui pro peccatis nostris satisfecit, conformes efficiuntur*; at vero Christus per passiones suas extrinsecus illatas ita satisfecit, ut non solum interior actus, quo illas acceptabat, et offerebat Patri, sed etiam ipsi dolores et poenae corporales essent satisfactoriae, etiamsi Christus non illas in se efficeret, sed ab aliis illatas sustineret; ergo similiter modo nos satisfacimus per flagella.

8. Unde fit, ceteris paribus, plus satisfacere, qui majorem poenam patitur, cum ipsa etiam ad satisfaciendum conductat. Fit etiam hinc magis satisfacere, qui patitur ut innocens, quam qui ut malefactor, etiamsi ipsa poena sit æqualis, tum quia habet majorem impropotionem, et ideo majorem rationem mali; tum quia fieri potest, ut plus satisfaciat quis per hanc poenam toleratam, quam per sponte assumptam, quia licet poena ex ea parte, qua est magis voluntaria, magisque propria, magis satisfactiva sit, tamen ex parte difficultatis, quæ est in sustinendis passionibus extrinsecus advenientibus, multum excedere potest hæc poena tolerata; præsertim si cum illa aliqua injuria conjuncta sit.

9. *Conclusio secunda.* — Dico secundo: hæc satisfactio non fit solum per flagella ad eum finem a Deo immissa, sed per omnia, quæcumque illa sint, et ex quibuscumque causis proveniant, si predicta voluntate suscipiantur. Hæc conclusio est eorumdem Doctorum, ut existimo, quia vel generaliter loquuntur, et nihil distinguunt, vel aperte indicant, ut D. Thom. supra, Victor. et Navar., qui exempla ponunt in ægritudine quacunque; Concilium etiam Tridentinum et Patres indefinite loquuntur. Et ratio est, quia hæc omnia flagella

potest homo facere moraliter sua; sed non alia ratione per hæc satisfacit, ut explicatum est, et infra evidenter constabit; ostendimus enim, hominem non satisfacere per hæc flagella, ut ab extrinseco tantum inferuntur, sed ut sunt aliquo modo ab intrinseco, moraliter loquendo. Et confirmatur primo, quia omnia hæc flagella proveniunt ex divina providentia, et saltem generali intentione per ea intendit, ut exerceamus et purgemur a vitiis, et reatibus peccatorum, ut Sancti supra citati docent; ergo si homo illis recte utatur, per illa etiam purgabitur. Confirmatur secundo, quia *vix* potest homo, nisi ex speciali revelatione, discernere, ex quo genere divinæ providentiae hæc poenæ provinent. Item, etiam per eas poenæ, quas homines patiuntur propter sua delicta ab aliis hominibus, si supra dicto modo in Deum referantur, satisfacunt; ergo non est expectanda illa specialis Dei intentio, quæ sèpe rara est, et nobis incognita. Et ex probationibus harum conclusionum satisfactum est fundamentis aliarum opinionum, quatenus his conclusionibus contraria esse possunt.

10. *Conclusio tertia.* — Dico tertio: nulla flagella hujus vitæ, quacunque ratione a Deo inferantur, sunt satisfactoria, nisi per honestam voluntatem acceptentur, et aliquo modo in Deum referantur. Hæc videtur aperta sententia S. Thom., Richard., et Gabr. Et videatur colligi ex Tridentino, ubi supra; nam imprimis, ut hæc flagella sint satisfactoria, requirit ut patienter tolerentur; deinde docet habere hanc vim ex Christi merito et satisfactione. Quod non potest intelligi ex opere operato, ut per se constat, quia hæc flagella, nec sunt sacramenta, nec habent speciale privilegium extra martyrium; ergo esse debet ex merito, seu satisfactione operantis, ad quod necesse est ut operetur tanquam Christi membrum; ergo necessaria est aliqua actio humana et honesta ipsius operantis, qua acceptet hujusmodi flagella, et ea moraliter conjugat cum Christi satisfactione. Unde solutio poenæ, quæ fit in purgatorio, quia fit per meram satispassionem, non nititur propriæ meritis Christi. Præterea, Sancti omnes, qui de his poenæ seu flagellis loquuntur, ita horrantur homines, ut patienter et voluntarie illa sustineant, ut plane significant omnem amitti fructum, si hæc voluntas absit.

11. *Ratione probatur.* — Ratione denique argumentor. Primo, quia, ut supra dicebamus, et eleganter tractat Augustin., 2 de Pec-

catorum meritis, c. 16 et 34, hæc satisfactio et poena, quam Deus exigit pro peccatis, non tam ordinatur ad aliorum exemplum, quam ad emendationem poenitentis et divinum honorem; ergo requirit saltem voluntariam acceptationem ipsius poenitentis, et ideo etiam in purgatorio hæc requiritur, saltem ut conditione, quia non est (ut ita dicam) quasi civilis punitio, sed velut filialis castigatio, animam purificans morali modo, qui modus sine consensu voluntatis vix intelligi potest. Secundo, quia si tota remissionis poena consistet in passione, etiamsi homo non esset in gratia, vel etiamsi peccaret per voluntatem resistendo, nihilominus remissionem poenæ obtineret, quod absurdissimum est; et, si hoc semel concedatur in peccato veniali, idem fere sequitur in mortali. Tertio, ratio propria est, quia passio hujus vitæ non est comparabilis, nec proportionem habet cum poena purgatorii; ergo non erit sufficiens ad remittendam illam, nisi ex dignitate, vel voluntate patientis habeat valorem moralem, ut hac ratione possit esse veluti premium sufficiens ad redimendam illam poenam.

12. *Objectio.* — *Solutur.* — Sed contra; nam D. Thom. supra dicit flagella impatienter suscepta, non habere rationem satisfactionis, sed vindictæ; at vero vindicta videtur esse satispassio. Respondetur, propriam divinam vindictam dici, quando quis sine fructu patitur, quomodo Deus sumit vindictam de damnatis, vel de aliis iniquis, quos punire dicitur poena inimici. Ita fere Antonin., 3 part., tit. 14, c. 20.

13. *Dubium.* — Sed quæres: si necessaria est voluntas, ut hæc passio exterior sit fructuosa, quandiu durabit hic fructus? an solum quandiu durat actus interior voluntatis? videtur enim hoc sequi ex dictis, quia solum eo tempore illa passio est voluntaria et libera, quia cum non procedat ab actu voluntatis, sed solum sit veluti objectum ejus, cessante actu, illa passio non erit voluntaria. Et confirmatur, quia alias etiam dormiens satisfaceret per injuriam extrinsecus illatam, si habuit prius animum et voluntatem sustinendi totam illam injuriam; hoc autem non videtur verisimile. In contrarium vero est, quia durum est affirmare, eum, qui graves poenas patitur, non satisfacere, nisi dum actu acceptat illas poenas. Respondetur, vix posse hoc a nobis dijudicari, sed divinæ providentiae, et ordinationi esse committendum. Videtur tamen verisimile, non esse necessarium ut inte-

rior actus continenter duret physice, sed satis esse ut moraliter durare censeatur; judicabitur vero durare moraliter, quando et actus cecidit in totam illam passionem, quam homo humano modo sentit, et patitur, quamque ex vi illius actus patienter sustinet, nec repugnat, aut obmurmurat; denique, quando prior voluntas non est per contrarium actum retractata, et ejus virtus adhuc moraliter durat, ut ex dictis effectibus colligitur.

14. *Aliud dubium.* — *Deciditur.* — Ultimo ex dictis expeditur dubium, in quo Soto, Victor. et Ledesma inter se dissentunt, scilicet, quando Deus specialiter punit in hac vita aliquem justum pro peccato, an hoc ipso omnino liberet a tota poena, quæ illi peccato in purgatorio designata est. Victoria enim et Ledesma affirmant, Soto vero contradicunt, et merito, quia potest interdum illa poena non esse æqualis, ut si sit brevis et remissa. Unde de hoc est speciale privilegium martyrii, quod perfecte purget et omni poena hominem liberet. Nec oportet, etiamsi Deus speciale poenam, vel permittat, vel infligat ad purgandum justum, ut statim omnino purgationem perficiat; sat is enim est, si in hac vita purgatio inchoetur, in purgatorio perficienda; sicut et contra accedit interdum in reprobis, qui hic puniri incipiunt, ut consummentur in inferno, juxta illud Deut. 32: *Ignis successus est in furore meo, et ardebit usque ad inferni novissima*.

SECTIO VIII.

Utrum ad nostram satisfactionem requiratur divina promissio, et acceptatio.

1. *Opinio quorundam negatur.* — Hactenus explicavimus conditions necessarias ad satisfactionem ex parte satisfacientis, et operum ipsius; superest dicendum de conditione requisita ex parte Dei, quæ non potest esse alia, nisi promissio, aut lex divina. Quidam ergo auctores negant, hanc promissionem, vel legem esse necessariam; fundamentum esse potest, quia qui, quod debet, persolvit, nulla lege, vel promissione indiget, ut ejus debitum remittatur; sed nos per nostras satisfactiones vere persolvimus; ergo non est necessaria promissio, ut remittatur nobis. Imo, si proprie loquamur, non est remissio, sed solutio; remissio enim gratuitum aliquid, solutio autem opus justitiae indicat, et hoc ipsum includit in ratione satisfactionis; est enim illa pars justitiae, sicut poenitentiae. Confirmatur, quia satisfactio, ut vera sit, debet in se ha-

bere valorem ad recompensandum debitum sed si hunc habeat, ex natura sua solvit illud, et non indiget promissione; si autem non habeat, non erit satisfactio, licet addatur promissio, vel acceptatio, quia haec non dat valorem operi, sed supponit illum.

2. *Alia opinio affirmat.* — Alia opinio esse potest, totum negotium satisfactionis nostrae positum esse in divina acceptatione et benevolentia. Quam sententiam tenere videtur Durand., d. 15, q. 5, ad 2; Ledes., 2 p., q. 43. Fundamentum esse potest, quia poena per se debita peccato, est poena alterius vitae, seu purgatorii; sed nulla poena hujus vitae est cum ea comparabilis; ergo nec potest esse sufficiens ad satisfaciendum pro illa, nisi ex sola acceptatione divina. Unde Medin., tract. 5, q. 3, sub conditione et distinctione inquit, si omnis poena purgatorii sit alterius rationis a poena hujus vitae, non posse satisfactionem fieri nisi ex sola divina acceptatione; si vero aliqua sit ejusdem rationis, ad sustinendam vel persolvendam illum in hac vita, nullam esse necessariam legem, sed ex natura rei fieri per solam passionem talis poenae.

3. Hæc quæstio ex principiis supra indicatis, et latius tractatis in 1 tom. tertiae p., disput. 4, et in disputatione speciali de justitia Dei, atque etiam ex principiis de merito nostro apud Deum, definienda est, quia licet satisfactio et meritum diversa sint, tamen utriusque commune est, ut secundum quamdam æquitatem, et juxta leges justitiae fiant; et in hoc etiam convenient, quod sicut merito proprio infallibiliter respondet præmium, nec potest denegari sine injustitia, ita satisfactioni respondet infallibiliter condonatio poenæ, unde posita propria satisfactione de justitia, impossibile est hominem pro illo peccato justè puniri, pro quo satisfecit. Quare in nostra satisfactione duo considerari possunt: unum est, quod in se habeat valorem aliquem, et proportionem ad satisfaciendum; alterum est, quod infallibiliter, et ex justitia Deus condonet purgatorii poenam, propter hanc satisfactionem.

4. *Assertio prima.* — Dico primo: opera, quibus Deo satisfacimus pro peccatis, prout a gratia procedunt, et gratia informantur, proportionem habent et condignitatem aliquam ad satisfaciendum, seclusa extrinseca promissione Dei. Hanc conclusionem probant rationes factæ in prima sententia, quia alias revera non posset salvari vera et propria ra-

tio satisfactionis; nam, cum promissio extrinseca sit, non dat operi proportionem; si autem non est proportio, nulla est ratio justitiae, et nulla est satisfactio; sicut si non esset proprius inter nostra merita et præmia, non essent vera merita, et si non esset proportio inter pretium et id quod emitur, non esset vera emptio. Hæc autem proportio (quod Medina non satis animadvertis) non est pensanda ex physica æqualitate poenarum, sicut neque in merito consideratur ex physica æqualitate actuum. Pensanda ergo est tum ex conditione ipsius actus, tum maxime ex dignitate et statu personæ operantis; operatio enim ipsa est poenalis, et ex hac parte aliquam proportionem habet, et, quia est a persona. Deo grata, habet valorem moralem, ut possit esse proportionatum pretium ad redemandam aliam poenam; et quia est opus viatoris, qui majori quadam voluntate et libertate seipsum punit, seu poenam in satisfactionem offert, priusquam veluti trudatur in carcere, ut ibi puniatur, ideo, his omnibus pensatis, est in tali opere proportio et valor sufficiens, ut sit aptum pretium ad redemandam talem poenam.

5. *Assertio secunda.* — *Necessariam esse acceptationem Dei.* — Dico tamen secundo: ut haec nostra opera infallibiliter sint satisfactoria, et remissiva poenarum alterius vitae, necessaria est lex, et promissio Dei de condonanda tali poena sub conditione talis operis. Quoad hanc conclusionem habet verum secunda opinio, et in hoc sensu intelligo dictum a Conc. Trid., sess. 14, c. 8, esse necessariam Dei acceptationem per Christum ad nostram satisfactionem; nec enim dici potest nostram satisfactionem acceptari per Christum, solum quia per illum habemus gratiam et auxilium ad satisfaciendum; haec enim satis aperte Concilium distinguit, dum inquit: *In quo satisfacimus facientes fructus dignas poenitentiae, qui ex illo rim habent; quibus omnibus verbis satis sufficienterque videtur explicare gratiam et auxilium per Christum datum ad haec opera facienda, et tamen subdit Concilium, nostras satisfactiones a Christo offerri Patri, et per illum acceptari.* Et in e. 9 dicit esse maximum amoris divini argumentum, quod nostras satisfactiones acceptat; et hoc etiam confirmant supra citatae sacrae Scripturae testimonia, in quibus haec promissio continetur. Ratio vero est, quia poena in hac vita assumpta est alterius rationis a poena purgatorii; ergo, seclusa lege

Dei, nulla est ratio propter quam debitum illius poenæ per hanc necessario tollatur. Confirmatur, quia si aliqua certa poena, statuta lege alicui peccato sit imposta, non tenetur iudex aliam poenam loco illius acceptare, sed potest illam in propria specie executi, praesertim si alia, que loco illius offertur, inferior sit; sed talis purgatorii poena justa lege debetur peccatis nostris; ergo, seclusa omnia alia lege Dei, nihil est, quod obliget Deum ad remittendam illam poenam propter opera nostra in hac vita facta. Denique in hoc nulla occurrit dubitandi ratio, neque, ut censeo, ullus est antiquorum Theologorum, qui hoc contradicat; licet enim in satisfactione Christi propter ejus dignitatem aliqui non requirant hanc promissionem, ut non possit non acceptari a Patre, tamen de nostra satisfactione nullus dubitat, propter rationem factam, et quia nulla potest ratio probabilis in contrarium adduci. Cetera videantur in predicta disputatione de Justitia.

SECTIO IX.

Utrum nostra satisfactio, concurrentibus omnibus conditionibus positis, sit de condigno et justitia.

1. Hæc quæstio fere est definita ex precedentibus; tamen propter opiniones ibi citatas, et ut exactius res intelligatur, advertendum est, quamdam poenam esse impositam et definitam singulis peccatis ex certa lege divinæ justitiae, quæ poena sustinenda est in futura vita, si in hac non fuerit plene remissa, et haec est veluti ordinaria poena per se peccato respondens; praeter hanc vero interdum Deus punit peccatum extraordinaria poena hujus vitae, quæ quasi accidentalis est, seu extraordinarie posita ex speciali ordinatione Dei.

2. *Nostra opera satisfacere de condigno pro poena purgatorii.* — *Assertio prima.* — Dico primo, nostra opera esse satisfactoria de justitia, et de condigno pro illa poena purgatorii, quæ per se respondet peccato non plene remisso. Est communis sententia Theologorum, quos citavi in sect. 1 et 2 hujus disputationis, et colligitur ex Conc. Trid. supra, ubi eodem modo definit nos satisfacere apud Deum, sicut mereri; ergo sicut meremur de condigno, etiam satisfaciemus. Et ratio ex dictis est evidens, quia ad meritum de condigno nihil aliud requiri potest, quam dignitas operantis, proportio operis, et promissio Dei sub conditione talis operis; ex hac enim promissione, si opus exhibeat, oritur debitum, seu obligatio justi-

tie, ut alii locis latius ostensum est. Sed haec omnia concurrunt in satisfactione nostra; concurrent enim dignitas personæ per gratiam, et proportio operis, ut explicuimus; promissio enim Dei non deest, ut patet ex sect. 8; ergo nihil deest huic satisfactioni quominus de condigno sit. Et confirmatur, nam qui subit poenam lege statutam eo modo, quo ex legislatoris voluntate posita est, condigne satisfacti tali legi; sed nunc ex legi divina non est absolute imposta peccatis nostris poena purgatorii, sed quasi sub conditione, vel disjunctione, id est, vel illa in vita futura, vel aliqua moraliter proportionalis in hac vita; ergo qui alterum istorum facit, satisfacti legi Dei; ergo de justitia et de condigno. Confirmatur secundo, quia, posita hac lege, nulla ratione posset Deus de potentia absoluta dare poenam purgatorii ei, qui in hac vita satisfecit; posset, quidem ut supremus Dominus illum torquere, seu afficere illo malo, quod est purgatorii poena; non tamen posset, ut iudex, inferre illud malum per modum poenæ, id est, propter culpam, quia jam revera ille non est dignus tali poena, magis quam si illam nunquam commisisset, quandoquidem ipse non debebat poenam, nisi lege statutam, et hanc jam sustinuit. Sicut justus, qui in purgatorio passus est totam poenam alicui peccato veniali debitam, non potest iterum propriè puniri, quamvis illud malum de potentia absoluta pati possit.

3. *Assertio secunda.* — Dico secundo: quando poena est accidentalis seu extraordinaria, justus non potest pro illa de condigno satisfacere, imo neque aliquid facere, quo infallibiliter talis poenæ remissionem consequatur. Hanc doctrinam attigit Medin., tract. 2 de Confessione, q. 46, ubi sic inquit: *Poenas hujus seculi Deus nec de justitia legis infligit, nec de justitia legis eas tollit, sed pro voluntate sua, poenas autem alterius seculi de justitia legis insert, et similiter de justitia legis eas remittit, ob satisfactionem debitoris.* Hæc autem poena, quam extraordinariam vocamus, semper est poena hujus vitae, de qua D. Gregor., 9 Moral., c. 9, exponens illud verbum Job 9: *Deus cuius iræ nemo resistere potest.* inquit, interdum has poenas (quamvis Deus illas comminetur) non esse absoluta voluntate definitas, et ideo posse interdum oratione impediri, et per opera nostra earum remissionem impetrari, quia novit Deus mutare sententiam, si homo animum mutaverit, ut idem docuit Gregor., lib. 16, cap. 4, et varis